

Kennisimpuls WATERKWALITEIT

Programmaplan Kennisimpuls voor de Delta-aanpak Waterkwaliteit, kortweg Kennisimpuls Waterkwaliteit (KIWK)

Vastgesteld op 5 april 2019 door de directeuren van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW, Rijkswaterstaat (RWS), Unie van waterschappen (UvW)/waterschappen, Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA), Vewin/drinkwaterbedrijven, Interprovinciaal Overleg (IPO)/provincies, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en de directeuren van de kennisinstellingen Deltares, Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), KWR Watercycle Research Institute (KWR) en Wageningen Environmental Research (WENR).

Aanleiding en ambitie

In de Delta-aanpak Waterkwaliteit werken overheden, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen samen om de waterkwaliteit in Nederland verder te verbeteren om zo de doelen van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) in 2027 te bereiken. De aanpak richt zich onder meer op de speerpunten: nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen en geneesmiddelen. De bereidheid en ambitie bij de betrokken partijen om deze maatschappelijke opgave samen verder invulling te geven is groot.

De Adviescommissie Water heeft zowel in 2016¹ als in 2017² geconcludeerd dat veel waterkennis beschikbaar is, maar erg versnipperd. Hierdoor wordt er onvoldoende gebruik gemaakt van bestaande kennis. De kennisinstellingen Deltares, KWR, RIVM en Wageningen Environmental Research (WENR) vinden het belangrijk om hun maatschappelijke bijdrage te leveren aan het behalen van de KRW-doelen. Door hun kennis te bundelen, te integreren, te ontsluiten en samen lacunes in waterkwaliteitskennis op te vullen geven ze invulling aan de Kennisimpuls Waterkwaliteit (KIWK).

De Kennisimpuls Waterkwaliteit vormt een vraaggestuurd onderzoeksprogramma gericht op het oplossen van de opgaven voor nutriënten, bestrijdingsmiddelen en opkomende stoffen waaronder medicijnresten. Zodoende draagt het bij aan een kosteneffectieve verbetering van de chemische en ecologische waterkwaliteit. Bij de uitvoering is samenwerking met alle partners in de Delta-aanpak cruciaal opdat de kennis en tools die worden ontwikkeld steeds aansluiten bij de vragen in de praktijk en door de actoren benut en toegepast kunnen worden. Kennis helpt de waterkwaliteitsdoelen te bereiken via inzet op:

- *Eenduidige kennis en feitenbasis en het delen van kennis:* ontsluiten en met elkaar verbinden van regionale en nationale gegevens, gebiedskennis en modellen, en daarbij het leren van elkaar over grenzen van sectoren (incl. productieketens) en regio's heen.
- *Waterbewustzijn en inzicht in de waarde van schoon en gezond water:* vanuit inzichten uit de gedragswetenschappen en bestuurskunde en door het toegankelijk maken van kennis, het gedrag van alle

¹ ACW-2016/87719 Advies waterkwaliteit

² ACW-2017/310926 Advies grondwater

stakeholders in de keten met effectieve en doelmatige interventies beïnvloeden voor het verbeteren van de waterkwaliteit.

- *Slimme maatregelen, beoordeling en handelingsperspectief: kennis inzetten voor creëren van handelingsperspectief en nieuwe maatregelen en voor de evaluatie van uitgevoerde maatregelen, om beleidskeuzes voor 2027 en daarna te onderbouwen.*

De vraaggestuurde invulling van de Kennisimpuls Waterkwaliteit

Binnen de Delta-aanpak Waterkwaliteit werken de kennisinstellingen Deltares, KWR, WENR en RIVM, samen met STOWA, WVl en PBL, aan het verbinden van kennis voor chemisch schoon en ecologisch gezond water. De kennisbehoeften zijn concreet gemaakt door de waterschappen, provincies, drinkwaterbedrijven, WVl en ministeries, en daarbij zijn prioritaire kennisonderwerpen benoemd. De kennisimpuls wordt ingevuld met drie pijlers:

- a) Programma Kennisimpuls waterkwaliteit (Programma KIWK)
- b) Regionale en Nationale Analyses waterkwaliteit
- c) Regionale pilots

Het programma Kennisimpuls waterkwaliteit (a) staat op de agenda van de strategiegroep (zie ook organisatie).

Ad a) Programma KIWK

Het Programma KIWK geeft antwoorden waar vanuit de praktijk vraag naar is met het oogmerk dat de waterkwaliteit verbetert. De kennisvragen zijn 'opgehaald' tijdens vraagarticulatiesessies met deelnemers van alle betrokken partijen. Daaruit zijn tien belangrijke vraagstukken gedefinieerd waaraan projecten zijn opgehangen. Alle projecten worden begeleid door een gebruikerscommissie met vertegenwoordigers van waterbeheer en belanghebbende partijen. Dit om de vraagsturing van de projecten te waarborgen.

Het Programma KIWK heeft de volgende tien vraagstukken geprioriteerd::

1. Kennisvalorisatie: hoe zorgen we ervoor dat de verkregen kennis en inzichten waarde krijgen in en voor de praktijk?
2. Ketenvrager: hoe kunnen we succesfactoren uit ketenaanpak geneesmiddelen toepassen op andere stoffen die de waterkwaliteit negatief beïnvloeden?
3. Gedragwetenschappen: hoe kunnen waterbeheerders het gedrag van andere belanghebbende partijen beïnvloeden, waardoor de waterkwaliteit verbetert?
4. Effectgebaseerde monitoring en menseltoxiciteit: Hoe kunnen we de waterkwaliteit bepalen op basis van gemeten effecten van (samenstellingen van) toxische stoffen, en bepalen waar maatregelen het best genomen kunnen worden?
5. Systeemkennis ecologie en waterkwaliteit: hoe kunnen we relaties tussen biotiek en abiotiek kwantificeren voor het bepalen van samenhangende maatregelpakketten om ecologische doelen te halen?
6. Emissieroutes gewasbeschermingsmiddelen: hoe brengen we bronnen en routes van gewasbeschermingsmiddelen goed in beeld, zodat we gericht maatregelen kunnen nemen?
7. Verspreidingsroutes diergeneesmiddelen: wat zijn de emissies en wat zijn de routes van diergeneesmiddelen en de invloed ervan op de waterkwaliteit, als basis voor het nemen van doeltreffende maatregelen?
8. Nutriëntenmaatregelen: hoe kunnen systeemkennis en monitoring over aard en afkomst nutriënten ingezet worden voor handelingsperspectieven, waterbewustzijn en handhaving in de landbouw?
9. Systeemkennis voor brakke wateren: hoe functioneren brakke wateren ecologisch gezien, wat zijn de knelpunten en welke mogelijk verbetermaatregelen kunnen we nemen?
10. Grondwaterkwaliteit: Welke huidige en toekomstige risico's voor diffuse grondwaterverontreiniging moeten in beeld gebracht worden brengen, specifiek met het oog op drinkwaterwinning?

Ad b) Regionale en Nationale Analyses waterkwaliteit

In 2017 is door de kennisinstellingen, Rijk en regio's gestart met de regionale en nationale analyses voor de KRW. Er is een inventarisatie en analyse uitgevoerd van de Regionale analyses en hoe deze aansluiten bij de behoeften van de Nationale analyse. Voor verschillende regio's wordt ondersteuning geboden bij het uitvoeren van de Regionale analyses.

Ad c) Regionale pilots

In de regionale pilots wordt een concreet en regionaal waterkwaliteitsvraagstuk ook echt dichterbij gebracht door bundeling van kennis van kennisinstututen, waterbeheerders en marktpartijen. Het gaat om pilots waarin de meerwaarde van de kennisimpuls goed naar voren komt. Het resultaat van een pilot biedt handelingsperspectieven voor effectieve maatregelen met landelijk doorwerking.

Looptijd, financiers en opdrachtverlening voor Programma KIWK

Het programma KIWK is gestart in 2018 en loopt tot eind 2021. De kennisimpuls wordt gefinancierd door het ministerie van IenW, IPO, de drinkwaterbedrijven, de STOWA en de waterschappen.

Voor alle projecten worden gebruikerscommissies ingesteld, met deelname van waterschappen, provincies, drinkwaterbedrijven, eventueel belangenpartijen en het Rijk, om zo te zorgen voor goede aansluiting bij de praktijk.

Het programma KIWK wordt uitgevoerd door het consortium van kennisinstututen Deltares, RIVM, KWR en WENR. Bij de uitvoering van de projecten worden adviesbureaus en andere kennispartners betrokken om de huidige kennis zo goed mogelijk te bundelen en toe te passen in de praktijk.

Er zijn meerjarenplannen voor elk van de geprioriteerde onderwerpen. Aan het eind van ieder jaar wordt het plan bijgesteld en een offerte opgesteld voor het volgende jaar. Er wordt jaarlijks per project opdracht verleend aan het consortium.

Organisatie van de Kennisimpuls Waterkwaliteit

In de Kennisimpuls wordt intensief samengewerkt tussen de kennisinstututen, ministeries van IenW en LNV, STOWA, RWS/WVL, Unie van waterschappen, waterschappen, drinkwaterbedrijven, provincies, IPO en PBL, overige belangenpartijen en marktpartijen. Dit vraagt om een heldere organisatiestructuur met duidelijk benoemde verantwoordelijkheden. Bij de organisatie van de Kennisimpuls gaan we uit van de principes van kennis-co-creatie. Op de verschillende niveaus zitten kennisvragers en kennisaanbieders bij elkaar om sturing en uitvoering te geven aan de Kennisimpuls. Daarbij wordt gekozen voor een zo eenvoudig mogelijke structuur en aangesloten bij bestaande structuren. Hieronder wordt de organisatie geschetst en de rollen beschreven. De Nationale analyse (onderdeel b) wordt uitgevoerd door het Planbureau voor de leefomgeving (PBL), de kennisinstellingen betrokken bij KIWK ondersteunen het PBL daarin, gefinancierd door IenW. De pilots (onderdeel c) worden gefinancierd door de regionale partijen met cofinanciering van het IenW.

In het *Bestuurlijk overleg Delta-aanpak* zijn de partijen die de Delta-aanpak ondertekend hebben bestuurlijk vertegenwoordigd. De Kennisimpuls wordt indien nodig besproken op de brede tafel.

De *Strategiegroep Kennisimpuls* is eindverantwoordelijk voor de voortgang het kennisprogramma KIWK en informeert het Bestuurlijk Overleg indien van toepassing. De strategiegroep vormt gevormd door directeuren van zowel kennisvragers (IenW, LNV, UvW/waterschappen, STOWA, drinkwaterbedrijven (via BTO), IPO/provincies, RWS en de vier kennisinstellingen WENR, KWR, RIVM en Deltares. De strategiegroep wordt voorgezeten door de directeur Water, Ondergrond en Marien van het ministerie van IenW. Gezien de grote personele overlap met het Directeurenoverleg Water en Bodem wordt de strategiegroep kop-staart hiermee georganiseerd (1-2x per jaar). Alleen onderdeel Programma

Kennisimpuls waterkwaliteit (a) staat als vast punt op de agenda van de strategiegroep. De andere onderdelen hebben een sterke samenhang met de kennisimpuls maar hebben een andere opdrachtgever/nemer relatie en een ander tijdsplan.

De *Werkgroep Kennisimpuls* is verantwoordelijk voor de dagelijkse uitvoering van Programma KIWK en de pilots, en adviseert de Strategiegroep hierover. De werkgroep wordt gevormd door kennisvragers IenW, STOWA, Unie van Waterschappen, BTO-drinkwaterbedrijven, IPO, WVL, PBL en de vier Kennisinstellingen.

De *programmasecretaris* is een vertegenwoordiger van de opdrachtgevers. De programmasecretaris organiseert samen met het project Kennisvalorisatie de kennisdeling tussen projecten en met de buitenwereld. De programmasecretaris verzorgt de opdrachtverlening namens de financiers aan de projecten binnen het Programma KIWK en ziet erop toe dat de projecten (blijven) aansluiten bij de gestelde kennisvragen en dat gevolg wordt gegeven aan de vooraf opgelegde spelregels, waaronder het nauw betrekken van de gebruikers. De programmasecretaris koppelt voortgang van de projecten terug aan de Werkgroep. De programmasecretaris faciliteert de Werkgroep en de Strategiegroep. STOWA is beschikbaar om het programmasecretariaat te huisvesten en dagelijks te begeleiden. STOWA stelt bovendien haar vergadercentrum beschikbaar voor alle projecten.

Elk project kent een *projectgroep*, bestaande uit onderzoekers van de kennisinstellingen en een *gebruikerscommissie* met kennisgebruikers. Elk project heeft een projectleider vanuit de uitvoerende partijen die verantwoordelijk is voor de uitvoering van de inhoud en proces van het projectplan en aanspreekpunt is voor de werkgroep en de programmasecretaris. De *gebruikerscommissie* heeft een belangrijke rol in het formuleren van de (aanvullende) vragen, het bewaken van de praktische relevantie en bruikbaarheid van hun project, de voortgang, toepassing van de resultaten. Daarnaast fungeren de leden van de gebruikerscommissie als ambassadeur richting hun eigen achterban. De gebruikerscommissie adviseert hierover aan de werkgroep en wordt voorgezeten door een vertegenwoordiger van de kennisgebruikers.

Communicatie

Alle partijen trekken gezamenlijk op in de communicatie van en over de Kennisimpuls. Het uitgangspunt is gezamenlijke en herkenbare communicatiestijl waar alle partijen zich in herkennen. Communicatie is een

onderdeel in het project Kennisvalorisatie. We hanteren als 'boilerplate' voor Programma KIWK de volgende tekst:

'In de Kennisimpuls Waterkwaliteit werkt een groot aantal partijen aan meer inzicht in de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater en de factoren die deze kwaliteit beïnvloeden. Dit is nodig om de juiste maatregelen te kunnen nemen om de waterkwaliteit te verbeteren en de biodiversiteit te vergroten. Deelnemende partners zijn het Rijk, provincies, waterschappen, drinkwaterbedrijven en kennisinstituten. In het programma brengen partijen de benodigde kennis bijeen, en maken ze die kennis (beter) toepasbaar voor de praktijk. Hiermee verstevigen ze de basis onder het waterkwaliteitsbeleid. Het programma is gestart in 2018 en duurt vier jaar. Het wordt gefinancierd door het ministerie van Infrastructuur & Waterstaat, STOWA, waterschappen, IPO en drinkwaterbedrijven.

*Kennisimpuls Waterkwaliteit. Beter weten **wat er speelt** en **wat er kan.**'*